

Argeionok minden esztendőben, so-féle keppet ollatva. Előzetesi ár: Egész évre 6 frt; félre 3 frt; negyedévre 1.50 kr. Előzetesti minden postanívacsal és könyvarasnal. Hirdetések díja: 4 hasábos petit sor 9 uj ár. Szerkesztői szállás: mézváros utca 2. sz. 2. dík emelet. Kiadó-hivatal: barátok tere 7. szám.

Vauban Sebestyén.

(A francia erődök készítője. 1633–1707.)

A német-francia háború most már lezajlott küzdelmeiből emléünkben maradt esataterék és ostromlott erődök minden véres göröngyében egy név emléke tapad, oly férfi neve, kit „Faranciaország megerődítőjének” hívnak röviden, valamivel hosszabban pedig Le Prestre de Vauban Sebestyén marechalnak. Két századdal ezelőtt alkotta azon erődöket, melyek lépést tartva az erődítészet haladásával, kiszámíthatatlan védelmet s előnyt nyújtottak a forradalom mult századi háborúiban s nem csekély mérvben járultak a franciákra diadaluk kibonyolódásához. A lefolyt véres háborúban is majd minden harc esélyét a jóval csekélyebb számú franciák csupán a Vauban műveire támaszkodva kockáztathatták.

Vauban is részese azon díszességnek és szellemnek, mi XIV. Lajos udvarát irányadóvá és Franciaország fényévé emelte. Míg udvara nagybemberei a tudomány, irodalom, művészet, s hadvezérei a történelemben huztak egy vonalat, mi azt jelentette: most új aera kezdődik, addig Vauban az erődítészetben s az erődök megvívásában alkotott új korszakot, kétszer semmisítve meg lángosze által azon rendszert, melyet önmaga alkotott. Így végezvén 74 évi élet alatt három lángész földadatát.

Vauban született 1633. májusában St. Leger de Fucher helységben Burgundban. Családja valóságos katonacsalád volt; atyja, két testvére, sógora, két nagybátyja, két unokája és tizenegy unokatestvére pusztult el vagy a csatában, vagy azután sebeiben. Mint szegény árva a parasztyerekek közt nőtt fel, s a fálu lelkésze oktatta a számtanban. Alig volt 17 éves, midőn a híres Condé által vezérelt spanyolországi hadseregbe lépett, és had-apródként alkalmaztatott egy gyalog ezredben, de csakhamar magára vonván Condé figyelmét számtani képzettsége, mérnök munkákkal bizatott meg. A királyiaktól St. Marehould ostromakor elfogatott. Huszonkét éves korában Mazarini tisztnak nevezte ki a francia hadmérnökkarban.

Ezen minőségében nemsokára alkalma nyílt

erődök megvívásánál magát úgy kitüntetni, hogy gyorsan lépett elő fokról-fokra. S már 1658-ban Graveline, Ypern s Oudenarde ostrommunkálatait vezette. Az ezután következő békés idő módot nyújtott az erődítés terén is kísérleteket tenni. Az angoloktól XIV. Lajos által 1662-ben megvett Dünkirehen volt az első erőd, melyet Vauban egészen újja alkotott, föllásználva mindazt, mivel akkor e tudomány csak szolgálhatott a mesternek. Ez majd egész életén át figyelmé tárgya maradt.

St. Jean Pied de Port, Andryc, St. Martin a Ré szigetben, Brouge, Rochefort, Brest, a strassburgi citadella, Kehl, s még több más kevésbé fontos erődök. Charlemont, Sedan, Bitsch, Lichtenberg, Petite Pierre, Hagenau, Schletstadt, Besancon, Pignerol, Casal, Belle-Isle és Luxemburg kiújítattak általa. Későbbi egész újon épített várak: Mont Royal, Landau, Fort Louis, Mons, Briancon, Fenestrelles, Mont-Dauphin, Neu-Breisach. Minden béke után újabb és újabb erődök s javított várak kerültek ki keze alól, úgy hogy alig volt kisebb vagy nagyobb vár, melyhez Vauban neve ne lett volna forrva. A háború folytán pedig az ostromlás tudományát sok fölfedezéssel gazdagította, a vármegvívás eszközeit és azok alkalmazási módját szaporította s megjavította.

Minden francia erőd föfelügyelője lett 1669-ben. 1689-ben a flandriai partok főparancsnoka volt, s 1697-ben Ath híres ostromát vezette, hol legelső használta a ricochet-lövést roppant nagy eredménnyel, minek ellenszere sem nem ismertett, sem nem használtatott. A ricochet-lövések egy vívott vár olyképp való lödözése, hogy az ágyuk a vár arc-vonalának oldalában állítatnak fel s a kilőtt golyók a mellvéd mögött azt egész hosszában nem pedig areban érzik.

1703-ban kapta a marsalbotot.

Vauban azonban nemcsak a harcnak s erődítészetnek élt, hanem foglalkodtaták: a kereskedelem és közlekedés lendítését célzó tervek is. Ide vágó volt kiválóan a languedoci esatorna. Érdeklődött a politika, államháztartás és vallás iránt is, s a nantisi edictum eltörlése után protestans lett.

Meghalt 1707. március 30-kán. Erődítészetre vonatkozó eszméit nem hagyta hátra írásban, csupán bástyákban. Mindazon tudományos munkákat, melyek rendszerét tárgyalják, mások írták s ezért nem is őszhangzó.

Vaubannak érdeme nem az egyes erődítési művek tökéletesítésében áll, hanem egész várak terveinek alkotásában. E szempontból ő bizonyosan a leglángeszűbb erődítő. Nemesnek ezért és

Vauban Sebestyén.

S bár 1662-ben kezdette el munkáját, mégis 1706-ban alakította erődített táborhelylyé.

Az 1667-diki flandriai háború megszakította erődítési munkáját. Vaubanra most az ellenkező, a megvívás munkája várt, s ő a legtöbb belga várat megadásra kényszeríté.

A nymwégi béke után következő új várak építettek: Vauban által Niculoi Calaisból nem messze, Maubenge, Longuey, Saarlouis, Pfalzburg, Belfort, Humingen, több erőd Freiburg körül, Bayonne,

nem is azért, mert 57 évi szolgálata alatt 33, alapjában új várat épített, 300 régi erődöt újjáteremtett, 53 ostromot vezetett és 140 csatában és ütközetben részt vett, hozzáuk közönségünk elé; hanem genije két száz év múlva is tett annyi szolgálatot hazájának, mint az élők közül bárki, és a francia történetíró is fogja nevét a folyó háboru elbeszélésében annyiszor áldva felemlíteni, mint Napoleonét átok kíséretében leírni.

Ugron Gábor.

Nebráska.

(Gerstaecker F. beszélye.)

(Vége.)

III.

Utközben nem szóltak egy szót sem. Csöndesen és hallgatagon evezett a hajadon, s habár tekintete többször keresé társát, nem találkozott azzal, mert György önkénytelenül kerülte azt, hiszen bünsnek érzé magát, s azért nem mert szeméibe nézni.

Most elérte a partot s ott csak néhány lépésnyire hempergett György lova jókedvvel és pajkosan a hívős fűben, mialatt teljesen jóllakott azzal. Most kikötöttek, s a könnyű jármű a puha kagylóhomokban állapodott meg; György a legközelebbi pillanatban a parton volt, s a csolnakot kihuzta a szárazra, hogy Nebráska ne legyen kénytelen lábait megnedvesíteni.

A fiatal leánya könnyedén agrott ki a partra, megfogta az evezőt, leszurá a puha földre, hogy rajta megerősíthesse, s azután nyugodtan állva maradt azon a helyen, míg György lovát szólította s ezalatt a nyeret és terítőt a földről fölvette. Keze reszketett, borzasztó felindulás vett rajta erőt, s nagy fáradságába került, hogy magát a hajadon előtt el ne árulja. Nebráska azonban nem igen látszott rá figyelni. Egy ott fekvő, feldőlő fátörzsre hágtott, hogy onnan beláthassa a vidéket, s figyelmesen tekintett azon irány felé, hol a hazatérő indiánok csoportja eltűnt. De ott semmi sem látszott többé; György már előbb észre vette ezt. Még egyszer megnézte a nyereghevedert, s jobban megszorította, úgy hogy a legsebesebb vágatásnál is biztosítva látta magát, s most a feket megragadva, s puskáját jobbábjába fogva, könnyedén fölveté magát lovára.

Nebráska még mindig némileg emelkedett helyzetben állott, s csak akkor fordítá tekintetét a fiatal férfi felé, midőn ez már feléje nőgató lovát, s ezt néhány lépésnyire tőle megállította. Mindenesetre azt kellett gondolnia, hogy elbűsüzni akar tőle, azért kezét feléje kinyújtva, barátságosan szólott: Isten veled! Törzsöd istene védelmezzen, s ha bántatlanul érsz teidhez...

— Nálad nélkül nem, Nebráska! — kiáltott föl a fiatal vadász, míg jobb lábával megsarkantyúzá lovát s bal karjával vaskeményességgel karolá magához a leányt. Te enyém vagy Nebráska, el nem hagyhatlak téged, nálad nélkül nyomorú volna életem! — És még mialatt beszélt, magához, a lóra ragadá a meglepett leányt, s a legközelebbi perében, már a sivatagban repült szép terhével.

— Áruló! — suttogá Nebráska, összeszorított fogai között, — ez hálád? Halj meg! — s e szavakkal keze tomahawkját keresé oldalán, de György előre érezé, s nyelét az őv alatt megfogta. Fiatal, ügyes és erős volt, s miután lova vezetésével legkevesebbet sem kellett gondolnia, hanem csak lábai nyomásával kormányozá, csakhamar segélytelenül fekküdt karjaiban a gyöngye leány. De nem is mutatott ez többé ellenállást, nem kiáltott többé segély után, mely az üldözőket nyomukba vezethette volna. Csak arcát fordította feléje, s ismét azon sötét, hideg és gúnyos mosolyt látta György vonásnáiban és idegennek, egész idegennek tetszett neki e pillanatban a leány.

— Talán te győztél? — szólt ezalatt a leány, de oly nyugodtan, oly éles hangon, hogy csaknem megrettenve pillantott le rája György. — Vak

bolond, ki annak, mit te szerencsédnek nevezel, elébe menni gondolsz, s mégis csak játékszer vagy más hatalmak kezében. Nézz hátra! Oly gyermekesnek tartottál, hogy azt gondoltad, mikép biznám valakiben ki törzsödből való?

György hátra tekintett; már előbb is úgy tetszett neki, mintha vágatót paripák patkóiteseit hallaná háta mögött, habár seukit észre nem vehetett. Most egy indiánt vett észre, ki azonban nem haragra öltözve, hanem bojtos vadászíngben, lobogó sástollal fején, a nyillal telt tegezzel és ívvel hátán, oly nyugodtan vágatott utánuk, mintha nem üldözni akarná őt, hanem mintha kísérőül volna melléjük rendelve. A legkisebb fáradságot sem vette magának, hogy lovát gyorsabb haladásra ösztönözze, és hogy ezáltal őket elérje, hanem mindig egy távolságban maradt hozzájuk, s csak néha-néha tekintett jobbra vagy balra, mintha vad után nézne, mint a vadászok síkságon rendszeren tenni szoktak. De akármily messze tekintett is körül, György nem bírt egyetlen élő lényt sem észrevenni, s midőn erről teljesen meggyőződött, dacosan mondá: — Nebráska! tehát azt gondold, hogy ez egyetlen, vörösbőrű fiékó engem a menekvésben megakadályozhat. Kövessen, ha élete veszélyeztetésével ezt tenni merészkedik.

— Tudom, — szólt hidegen Nebráska, — hogy ti halványképűek nem szegénylenitek törzsünk közül valakit könnyedén és lelkiismeretlenül megölni, mintha csak farkasok vagy vérszomjazó párduekok volnátok! vér és népünk könyei kísérik lépteiteket, mely népet ti eltapostok, s azóta önkényesek lettetek, bebarangoljátok vadászheleinket, söt kezeiteket, az elöttünk egyedül ismeretesre: szabadságunkra is rá tesztétek. Bolond voltam, hogy benned csak egy pillanatigis bíztam, midőn a tó partján segélytelenül lettelek. Te másképen néztél ki, mint a többiek, kik előm kerültek, s segítettem neked a helyet, hogy megöltek volna. Csalódásom azonban nem tartott sokáig, vad szenvedélyességed csakhamar elárult. ... Most veszve vagy!

György engedé őt beszélni, s ezalatt mindig nagyobb lett a távolság, mely őt ellenségei számától elválasztá. Ezalatt a nap is letűnt a tengerhez hasonló sivatag látkörében. Alig tizenöt pere múlva az éj sötéte fogja földni a széles vadont, s azután hasztalan lesz nyomát követni. Tehát egy szóval sem szakítá félbe őt, csak midőn azon fenyegetést mondta, hogy ő el van veszve, vonaglott ajka körül egy félíg visszatartott mosoly, s lassan szólt: — Ne féls engem, Nebráska! Isten vezérelé lépteimet azon hely felé, hogy a föld legnagyobb boldogságát találjam föl; ő most is meg fog védelmezni, hogy megtarthassam és örüljek neki.

— Jól van! — szólt a fiatal indusnő, mialatt élesen nézett az ifju szeme közé — elfogadom e fogadást. Tehát mutasd meg, hogy Manitu, atyám, vagy pedig a halványképűek istene hatalmasabb-e. Vedd magad idegen, ellenségeid hatalmában vagy s éjféltájban a kánpad körül fog táncolni, melynél tagjaid sülni fognak.

E szavakkal megragadá őt a jobb kezesuklójánál, a melyben puskáját tartá, s hasztalan törekedett György magát e megfogás alól kiszabadítani.

— Leány, egy medve erejével bírsz! — nevetett, mert eddig csak fölületesen igyekezett magát kiszabadítani, — de hiába fáradozol, a mit egyszer elragadtam, azt nem adom könnyen vissza.

— A mit elragadtál? — szólt ekkor gúnyosan az indusnő, ki György kezét oly erősen tartá, mintha az esavarfogóban lett volna, s ezalatt egy újjával a ló zablját fölvevé, melyet aztán, — akár mit tett is ellene György, — megfordított és azon utra fordítá vissza, a melyen épen jöttek. Megmondtam, hogy el vagy veszve, s én megtartom szavamot. Hatalmamban vagy, s mielőtt elmulna az utolsó napsugár, foglya vagy a tó mellett lévő törzsnek.

— Ördög! — mormogá György összeszorított

fogai között, mialatt egész erejét összeszedé, hogy karját kiszabadíthassa, és lovát ismét saját hatalmába kerítse. Te nem vagy emberi lény, asszony nem bírná e kart így megfogni.

— Nem mondtam, hogy Manitu leánya vagyok? — nevetett Nebráska, s nevetése oly rekedt volt, mint azon kesélyű kiáltása, mely ezelőtt fölötte röpkedett.

— Hagyj engem! — kiáltott György, míg karját kettőzött erővel kísérlé kiszabadítani, — nem akarlak bántani, de te kényszerítesz.

Nebráska nem válaszolt, hanem másik karjával őt átkarolta, s mielőtt megakadályozhatta volna, balkarját is megragadá. Egyszerűmód érzé, hogy jobb karja megmerevül; a vér nem bírt többé abban folyni, s a ló néhány lépése után még puskája is kiesett erőten ujjából, s lehullt a földre. György meg akarta állítani lovát, mert nem hagyhatta hátra fegyverét, s midőn hátrafordítá fejét, látta, midőn az őket még mindig követő indián a nyeregéből lehajolt, s midőn lova azon helyre ért, a törzsek szokása szerint bal lábát a nyereghez szorította s a puskát a földről felvevé a nélkül, hogy lova fekéhez hozzá nyult volna.

A legközelebbi pillanatban ismét fölemelkedett s diadalmasan forgatá meg feje körül, de ugyane pillanatban, vad, átható kiáltást hallatott, népének esatakiáltását, ha ellenségét táborában meglépi, s menekvésre akarja kényszeríteni, s e kiáltás viszonzotatott. Mintha ezer torokból jött volna ez, úgy hangzott, fölébe, s hasztalanul kísérlé meg magát kiszabadítani e borzasztó asszonytól. Kétségbeesett erőlködésekkal s minden erejével igyekezett ugyan magát kiszabadítani, de úgy tetszett neki, mintha nem a leány puha kezei, hanem acél láncok és kötelek tartanak őt megfogva s közelebb s közelebb vivé őt ezalatt saját lova bekövetkező sorsa elé.

A szürkülő esthőmélyben előtte merültek fel ellenségei; midőn többen s többen lettek azok, minél közelebb jött hozzájuk. Sötét raj volt ez harcokból, ingó fejtollakkal és lándzsákkal, némelyek bivalybőrt vetve meztelen barna válláikra, mások ismét íveiket tartva, rátett nyilakkal balkezükben, s a jobb lovaikat gyorsab haladásra ösztönözve. Csak kevés perenek kellett a közt feküdni, midőn őket észrevette, s a között, midőn így össze kellett találkozniok.

Tudta, hogy el van veszve, s még egyszer utolsó kísérletet tett, hogy legalább jobb karját kiszabadítsa s ezáltal kését kihuzhassa, de hasztalanul. Karjai meg voltak merülve, s midőn a vad, kiabáló tömeget maga körül meglátta, midőn látta, mint nyújtogatják feléje mindnyájan ördögi mosolylyal ökleiket, s midőn őt a lóról leráncigálták, elhagyta eszmélete, s úgy tetszett neki, mintha álmodná, hogy más lóra emeltetik, ott erősen megkötötték, s azután szélesben vitetett tova.

IV.

Howy mily sokáig volt ő ez állapotban, maga sem tudta; midőn alétszágából félíg fölébredt s fölemelkedni akart, nem tudott fölkelni. Sötét éj volt körülötte s alkalmasint oda volt kötözve a földhöz, mert egyetlen tagját sem volt képes megmozdítani. És mily esodálatos fény látszott előtte, mintha ezer csillag világítana, s még sem volt képes egyet sem észrevenni. De e csillagok csakhamar összegyűltek, nem az égen voltak azok, hanem a földön gyűltek össze, s csakhamar észrevette, hogy e világítás több száz fáklya fényétől származik, melyek hossza sorban mind közelebb jövének. Gyilkosai voltak ezek, kik a kánpadra akarják őt huroolni, de azért őt nem fogják gyöngének és felélnéknek látni.

Világosan visszaemlékezett, hogy egykor szintén részt vett már ily jelenetben. Ő és még egy másik vadász elfogattak az Arrapahoektól és ő — esodálatos módon, a mint a vadak kedve tartotta, kegyelmet kapott, de pajtása a kánpadra ültetett. Borzasztó pillanatok voltak azok, midőn a boldogtalan a rárótt kinzások alatt jajgatott, s

könyörgött gyilkosainak könyörületért. Könyörület? A vérszomjas szörnyetegok e szót nem ismerték, sőt a nők örömkialtásokkal táncoltak körül, s kigunyolták őt „kislekülsége”-ért. Nem, hisz ő tudta, hogy azért neki a legesekélyebb sem fog elengedtetni, de erőnek fogják őt találni, s a halálnak ha mindjárt a legborzasztóbb alakban közeledik is, hidegen és büszkén fog szemé közé nézni.

Nem sok ideje maradt a gondolkozásra, mert a fáklyavivők gyors léptekkel közeledtek, s csakhamar észrevette, hogy esaknem versenytartanak maguk között, hogy ki fog legelőször érkezni az áldozathoz. A most összegyűlték közvetlenül előtte, félkör alakban a borzasztó kimpad körül, ép úgy, mint a hogy azt akkor az arapa-hoeseknél látta. Ördögös asszonyok fűdoztak galyakat és eserjéket összeszedni, s roppant tüzet cseszteni a kimpad előtt, hogy azután az égető széneken kezdje meg kinföldését, s ott — vére sebes rohammal tért vissza szívéhez — ott állott Nebráska, égő vörösen világítva meg a lobogó lángoktól, s szépen, a mint őt még nem látta, s ő osztogató a parancsokat.

Felső öltönyét levette, s hajfomalkát felbontotta; haja vadul lobogtatá körül meztelen vállait s kezében láncsát tartott, és ezalatt sürgette őket s türelmetlenkedett, mintha nem bírná nyugodtan bevárni azon percet, melyben annak kínjai kezdetét veszik.

Ő rá ezalatt senki sem ügyelt — ő rá még nem volt szükség, s őt addig magára látszottak hagyni. Ha el bírna még menekülni! Az éj sötét volt, s ha mindjárt puska nélkül a síkságon biztos halálnak megy eléje, de mégis jobb ott egyedül és esőndesen meghalni, mint itt kigunyolva és kiesülvő a legborzasztóbb kínoknak alávetve.

Vigyázva ügyekezett megmozdítani karját a kötelekek közt, melyek őt fogva tarták; fűdozott és esavargatta karját s észrevette, hogy a kötelekek alól azt lassan, de mégis mindig kisebb s kisebb húzhatják; még egy kísérlet s szabad volt az. Hangosan fel akart kiáltani, midőn még későtt is oldalán találta. Most legalább megvédelmezheti életét, ha szökése nem sikerül, mert önkénynt nem adja meg magát.

Lassan összehúzódott, hogy a köteleket elérje, mely lábait szorítja; ez is sikerült neki, a nélkül, hogy fölfedeztetett volna, s most csak alkalomra kell várnia, midőn a táncoló párok ő közé és a tűz közé jutnak, s ezáltal az ő testét árnyékban tartják, s ekkor használni fel e szerencsés alkalmat. Erre nem sokáig kelle várnia. A borzasztó nők esoportja összegyűlt a tűz előtt, s mint árny lopozott ő fel azon magaslatra, mely mellett feküdt, ott felugrott s szaladt, a mily gyorsan csak bírták lábait, be a vadomba. De szökése nagyon hamar végetett észre, egy dühkiáltás töltte be a levegőt, s minden oldalról látá az indiánokat, balkezükből fáklyával, jobb kezükben a fegyvert forgatva közeledni. Volt ugyan még közte s üldözői között még néhány száz lábnyi távolság, s ő barátai közt a legjobb és legkitartóbb futó volt az egész síkságon, s mégis ma úgy tetszett neki, mintha mindkét lábán mázsás önmértékek esügnének: alig bírt haladni. Ekkor szorosán háta mögött halk, repülő lépteket hallott, s midőn oda tekintett, felismerte Nebráskát, ki ama régi, gunyos mosolylyal tekintett reá, s már kezét is kinyújtotta, hogy őt elfogja.

— Ördög! — kiáltott fel György, minden erejét összeszedve, — ördög angyal alakban! De legalább velem együtt halsz meg! S mielőtt Nebráska kikerülhetne volna a szurást, oldalába merítte kését.

A fiatal indiánösszerogyott; de midőn fűradt szemé az ifjúra esett, halkan suttogá: — Oh György! ez csak próba volt, most, most, minden oda van, s szemé leeszködött örökre.

— Nebráska! — kiáltott föl a fiatal vadász, a legnagyobb fájdalommal és bámulattal. Az istenért, mit mondanak ajkaid — ? — Az nem felett, de midőn téveteg tekintetét körülhordozá, a többi

indián közül senkit sem bírt többé észrevenni. Csak azon öreg fickó, ki őt első menekülésénél is követé, állott mellette, s kezét vállára téve szól, s pedig esodálatosan angol nyelven: Itt ni, ígyál, idegen! ez használni fog, ... na átszenvedte már. Legalább felnyitja szeméit.

György esodálkozva tekintett rá, ez nem volt indián, ez backwoodsman vagy vadász, mint ő maga, s nem is volt éjszaka, hanem még világos, vagy reg, vagy este, mert a nap a láthatáron tündöklött s rézsutos sugarait egy esoport férfira veté, kik hosszú puskáikra támaszkodva állottak körülötte.

Csaknem öntudatlan nyult puskája után oldala mellé, de nem találta ott, az öreg pedig nevetve szól: — Na legalább ismét élet jött beléje, de ne félj idegen, puskád oda van támasztva a szekérhez. Kilőtött s kitisztítottuk, mert midőn megtaláltunk, melletted feküdt a vízben.

— A vízben? — szól György esodálkozva, — mennyire van innen a tó?

— A tó? melyik tó? a sós tó? körülbelül 600 mértföldnyire.

— A tó, nem messze innen, kagylókövecsekkel s árnyékos fákkal?

— Nem messze? — nevetett az öreg, nehézség száz mértföldnyi távolságra tavat találni árnyas fákkal.

— De én mellette voltam ... én láttam, midőn egy magaslatról, mint a milyen ott van, lejöttem.

— Oh, olyat? — szól újra az öreg, — hisz olyan itt sok van. Ez a Mirage, s oly forró napon, mint milyen a mai volt, hogy még az ember szájjában lévő víz is összefut, lehet látni.

— De én ittam belőle ... s esőnokáztam rajta.

— Ugy! — szól az öreg, no azon tavat, a melyből ittál, azt megmutathatom. Itt ni, épen melletted van a vízlyuk, a melyben arccoddal feküdtél, midőn rád találtunk. Sokáig voltál víz nélkül?

— Csaknem három napig.

— No, úgy épen a legjobbkor jött rád nézve a felhőszakadás.

— De Nebráska?

— Nebráska? Persze, hogy Nebráskában vagyunk s még azonkívül a véres sivatag kellő közepében, de mi most lefelé sietünk, haza felé, ha mindjárt valamennyi indián van is köztünk s a folyam között. Eltévadtél?

— Társaságom az indusoktól megtámadtatott, s szétüzetett, de mondjátok csak — s megrettenve ugrott fel, midőn az átlétre visszaemlékezett, — nem találtak itt egy holt indián leányt?

A férfiak nevettek. — Hát holt indián lányról álmodtal? — szól ismét az öreg, — egy nem esodálkozom, hogy oly hangosan jajgatnál és kiabálnál. De jöjj, rázd le e bolond gondolatokat. Állj fel, s jere a tűzhöz oda át, mert ma már késő elindulni, lovaink is elég vizet kapnak itt, s nekünk nyugalomra van szükségünk. A felhőszakadás ép a legjobbkor érkezett.

György felállott, s esodálkozva nézett körül. A meddig csak elláthatott, az egész sivatagban még nyoma sínes fának vagy tónak, ott legelész lova ... puskája szintén itt van ... kése övébe van szurva. Hát mindazt csak lázában, álmban álmodta volna? — A tó? — most önmaga is visszaemlékezett azon esodálatos légképekre, mik e pusztákban oly gyakran mutatkoznak. — De Nebráska! oh, mégis csak álomnak kell lennie, s mégis, még most is megrezentti őt annak tekintete, midőn visszaemlékezett, melylyel az utójára reá nézett.

De ő nem volt oly jellem, mely ily képzeleteknek áldozná föl magát, fölemelkedett, lovához ment, s fölveté magát rá. A vadászok esodálkozva kérdezek, hogy el akarja-e őket hagyni, s egymaga akar-e a sivatagra menni, de ő csak fejét rázta. Csak köröskörül megakará nézni a vidéket, hogy mint mondá, önmagát meggyőzze.

Lassan nézé körül a szomszédságot, s ismét föllovagolt a magaslat tetejére, melyről ezalatt a tavat magelőtt elterülni látta. Az eltűnt nyomai

sem volt már látható, s a meddig csak el lehetett látni, nem víztűkőr, de még bokor sem volt észrevehető, csak az elszáradt, vad napraforgók szárait leheté látni.

Ő csak álmodott, s áldá az istent érte. De ezzel együtt még más eltökélés is támadt szívében.

Késő este érte el a vadászok tüzeit, kik az Egyesült-Államokba tértek vissza. Ezekhez esatlakozott; a vad élet semmi gyönyörrel sem bírt már többé számára, s irtozattal gondolt arra, hogy mily sokszor keresé az indiánokkál harcot s mily sokat, sokat lőtt le hidegvérrel. Ez már nem volt álom, hanem borzasztó valóság, s mindenik előbb elejtettben Nebráska vonásait képzelé észrevenni.

Vad társainak ezt persze nem mondhatta el. Csak kiesüfölték volna, mert hisz ők örökös harcokban növekedtek föl; mit tartozik az reájok, a mi az ő lelkében előfordul.

A következő reggel félkerekedtek, s a Platt-folyó felé tartottak, s már a tekintélyes, a sziklabércokről visszatérő vadászcsoporthoz, — körülbelül husz öszvérral, s épannyi lövészekkel, — már magában is tiszteletet öntöttek az indiánokba. Körülözlönlöttek ugyan őket egynéhányszor, de komolyan soha sem támadták meg őket, s végre tizenegy napi járás-kelés után elérték az első gyarmatot, melynek védelme alatt teljesen biztosak voltak. De még Nebráska-államban sem akart György maradni. Ő maga is nevetett most már akkori álma fölött, de már csak a Nebráska név is emlékezteté őt egy rossz tette — egy nemtelen tette, habár azt el nem követte. Atyja gazdag kereskedő volt Uj-Orleans-ban; oda vonult vissza, s csakhamar elfeledé az ottani vig élet örvényében vad kalandjait az északon, — de ha föl is merülnek néha-néha lelki szemé előtt, csak fényvesztett, de mégis kedves kép az, melynek az idő minden fájdalmas részét elvevé, sőt még a gyötrelmet is enyhítette.

Közl: *Hübner Károly.*

Az emberiség és történetéből.

(A „Vestiges of the natural history of creation”-ből.)

III.

A civilizáció eredete.

Nem épen bees nélküli anyagot szolgáltatnak nekünk az emberiség eredete megvilágítására, a népek ajkán élő, vagy följegyzett régi népvándorlásokról szóló hagyományok, melyek — az afrikai népeket kivéve — mindnyájan Ázsia Hindostán felé eső vidékére utalnak többé és kevésbé világosan. Az amerikaiak nyelve, vallása, időszámításuk és számos sajátosságok Ázsia északkeleti részébe visz bennünket; ha pedig innen visszafelé tovább nyomozzuk, eljutunk végre északi Indiába. A celták és teutonok — hagyományuk szerint — néphullámként egymás után özönlöttek keletről Európába. Nyomozások e vonal végét szintén Indiához kötik. Ugyanez áll az irami lakosságról, kik a középtenger kelet és déli részét, Szíriát, Arabiát és Egyiptomot foglalták el. A malaji népfaj határos Indiával. Könnyen megérthető tehát, hogy mikép helyezték mozgásba magukat az ő emberek innen minden irány felé és mikép mehettek át az egymástól elvált, vándorlásban élő, vagy különféle éghajlatú vidéken megtelepedett emberek különféle alak, szín- és nyelvváltozatokba.

A hinduk egy hagyománya az emberi nem bölcsőjét Thibetbe helyezi, egy másik pedig Ceylont nevezi az első ember lakhelyének.

Az emberiség és története körüli vizsgálódások legfőbb és legérdekesebb részét az ő művelődés körültekinté képzik. Szerzőnk is bőven foglalkozik ezzel. Persze, hogy e tanulmány igen bajos, és esakis kombináción alapszik, mert a történet és hagyomány kezdete már bizonyos műveltségi fokot igényel. A civilizáció eredete körüli nézetek szerint térnek el, a mint valamely tudós, vagy sten működését veszi alapul, és akkor azt termé-

szétfelöttinek mondja, vagy pedig a természet törvényeire alapítja okoskodásait és azt természetes fejlődésnek nevezi.

Az előbbieket azt hozzák fel érvekkül, hogy a művelődés öneredetéről nincs semmi tudomásunk, sőt inkább a kutatások oda mutatnak, és a tapasztalat is bizonyítja, hogy a művelődést egyik nép a másiktól vette és veszi át. Közép-Amerika civilizációját Egyiptomból származtatják, ezt ismét Indiából. Mi pedig jelen művelődésünket Rómától; Róma, Hellástól, Hellas Egyiptomtól, Egyiptom Indiától; a zsidók szintén az egyiptomiaktól. Tehát ismét az emberiség állítólagos ősfészkébe jutunk.

Ezek hathatós érvek, de csakis a mellett, hogy a művelődés Indiából származik, de nem a mellett, hogy az indusok azt directe istentől kapták volna meg. Különös, hogy szerzőnk e nézetet, mely az ember eredetéről fölállított kombinációját oly hathatósan támogatná, nem fogadta el, hanem a mellett kardoskodik, hogy a művelődés kezdetét vette ott — és csakis ott — hol az emberek

tunk rá Catlin nagyhirű műveiben. Ugyanis beszéli, hogy Amerika észak-nyugoti részén, a fehérek érintkezésétől ment vad népek között, egy falura bukkant, mely erődítések által volt kültamadás ellen biztosítva, lakói mesterségeket folytattak, és nem megvetendő fényt őrtek: erkölcesek és szokásaik pedig oly finomak voltak, hogy általában „az udvarias is barátságos Mandanoknak“ neveztettek. Nem csak rendkívüli szép testalkatuk, de bőrtük színe által is, mely a kaukazi fehérek és a bensülötték színe között a legtarkábbban váltakozott, tüntek ki minden amerikai fölött. Catlin látogatásáig e törzs megvédhette magát az ellenséges környezet támadásai ellen; nem sokkal később azonban a himlő jelentékeny pusztítást vitt köztük véghez, mire ellenségeik a falura törtek, elfoglalták, elpusztították, lakóit pedig az utolsó emberig kiirtották.

És ez kiesinyben ugyanazon tünemény, a melyet az ó-kori történelem ismételt és nagyban mutat: művészet és tudomány által kiténik valamely nép bárbar környezetétől, de a vad többség által

sodás oly viszonyok között jöhet csak létre, melyek fajunk származásakor még nem léteztek, legjobban bizonyíték azon állítás ellen, hogy az emberi polgárosodás egy és természet fölötti eredettel bír.

Hogy a civilizáció létesüljön, okvetlen szükséges, hogy a nép állandó lakhelyre birjon, sűrűn egymás mellett letelepedve, nagyobb kül vagy bel rázkódtatások ellen lehetőleg biztosítva és végre — a mi talán fő — egy bizonyos része a kenyérkereseti gondtól ment legyen. Az első életszükségleti gondoktól menten, és naponként azon szellemi biztatásnak kitéve, melyet a tömeges együttélés szül, kezdik az emberek azt tüntetni föl, mit mi polgárosodásnak nevezünk; soha azonban nyers, védtelen, szétszórt és vándor állapotban! Sőt még civilizált emberek is, ha a vadonba jutnak, a hol külön-külön élve, terhes munkát végezni kénytelenítettek, idővel visszaesnek a bárbarágba, a mint azt Ausztrália síkságai, Canada erdei, Texas rétes lapályai mutatják. Állandó lakhely és sűrű lakosság a művelődés legelső föltéte; innen van az, hogy az eddig ismert ó-kori polgárosodások

Protestáns esküvő, Elzászban. („Elszászból“ című cikkünkhez.)

egyik vagy másik népe állandó lakhelyet szerzett. Nem tagadja, mert nem is tagadhatja, hogy egyik nép a másiktól vehette át művelődését, de ez még nem zárja ki azon véleményt, miszerint a civilizáció egész barbar, művelt néppel soha érintkezésben nem volt emberfaj között is, — ha az t. i. az ahhoz szükséges praemissakkal bír, — létesülhetne. Hasztalan törekvésnek mondja azon állítólagos kimutatást, mely szerint a közép-amerikai műveltség Egyiptomból származott volna; esalódsának azt, hogy a görögök bizonyos tudományokat és művészi formákat az egyiptusiaktól vettek volna át. Az előforduló hasonlóságokat vajjon nem lehetne-e egyszerűbben annak tulajdonítani, hogy ugyanazon föltétek ugyanazt eredményezték? és nem lehetséges-e, hogy az anyagi és szellemi törvények egy vagy több esetben, két vagy több helyen is hasonló közegben érvényesültek, a minék következtében hasonló tüneményeket mutatnak? És hogy teljesen elszigetelt helyeken, egészen bárbar vad népek között is kapott már lábraminden mástól független művelődés, döntő példát olvasha-

elvégre is legyeztek és az utókort már csak Tadmor és Luxor romjai emlékeztetik a hajdani nagyságra. Mi más azon nép, mely Palenquet és Copan-t építé, mint egy oly Mandan-törzs fele nagyban, melynek sikerült a művelődés lépeszében már jó magas fokra hágni, mielőtt a vadnépek esordái megrohanták? A láng több helyütt esapott a földből ki, de mindannyiszor elnyomatott és a föld alatt lappangani volt kénytelen. De mindig maradt benne életerő és hajlam új lobot vetni, és most a láng már oly hatalmassá lett, hogy nincs bárbar erő, mely azt elnyomhatná.

A vadnépek még igen kevésbé ismeretesek, a miért is sokan azon téves hitben vannak, hogy a műveletlen népek minnyájja a bárbarág ugyanazon fokán áll. A mi pedig éppen nem való, mert nincsen vad népektől lakott világrész, melyen egyik vagy másik törzs bizonyos kulturája által testvér törzsei fölött ki ne tűnnék. Az afrikai jolofok, madingok és kafferek a művelődés félreismerhetlen eredeti, habár kezdetleges jeleivel találtak. Azon körülmény pedig, hogy a polgáro-

külsőleg elszigetelt vidékeken létesültek. Az egyiptomi egy szűk tenger és pusztaságokkal bekerített völgyben, s a görög egy kis, a kontinens ellen hegyekkel megvédezt fészketen állott elő. A művelődés leginkább csak az ó-kontinens keleti és nyugati tengerek és hegyekkel övezett vidékein, egyrészt China, Japán, India, másrészt: Németország, Holland, Británia és Franciaországban nyerhetett tért, míg a közzéjük eső országok népei kétségkívül kisebb előmeneteleket tettek. A tenger és hegysek kénytelenítették amazokat egy helyben maradni és állandó lakhelyeket építeni. Ezen elvek megvilágítására elég volt ama egyszerű példa is, melyet a Mandanok nyújtanak, noha ezek nem directe a természet által választattak el a szomszéd vadnépektől, hanem mert kis számmal voltak és ellenségeiktől félték; a létért való küzdelem vezette őket állandó, megerősített lakhelyek építésére.

Igy történt — mondja Catlin — hogy a mesteriségben haladtak, jobb lakokat építettek és azokat jobban és kényelmesebbre rendezték be, mint

bármily más indián-törzs. Következni pedig az lett, hogy erkölcsben, finomságban, művelődésben jóval meghaladták azokat."

Az ily viszonyok tehát úgy tekinthetők, mint a művelődés törvényeihez tartozók. Szükséges, hogy a nép legalább egy bizonyos része az alacsony és butító foglalkozástól ment legyen. Az emberi szellem, mint a szobafestő kezén, magán viseli foglalkozásának bélyegét. Durva viszonyok között az ember is durva lesz; természetesen, mert csakis ama durva foglalkozáshoz szükséges tehetségek és erők vétetnek igénybe. Ha azonban bőség áll be és ennek következtében sok ember fölmentetik a kenyérgondtól, a szelidebb és nemesebb emberi

hibáikat feleli és csak fényes oldalait énekelgetik meg.

Ez mindenesetre érdekes pszichológiai tümeny, melynek fejtegetése körünkön kívül esik, de állításaink ellen argumentumot benne nem veszünk észre, és ha elgondoljuk, hogy a civilizációhoz mennyi mindenféle szükségeltetik már: jól berendezett lakások, művelt földek, raktárak, eszközök, fűtési tárgyak, sőt egy egész szociális gépezet, hogy egymás életét és vagyonát biztosítsák: akkor az ellenkező állítást, mint együgyűt és tudatlant, egyszerre el kell dobnunk.

Hanem itt már nem lehet megegyezni teljesen anonimusunkkal, nevezetesen nem a civilizáció

nem fogamzik meg. Mi pedig a civilizáció kezdetét ott látjuk, a hol az emberek a lét után való küzdelemben már azon gondolatra jutottak, hogy ellenségeik elől — nem mint az állati ösztön sugalná — magukat elrejtik barlangokba, vagy távolabb eső vidékekre visszavonulnak, hanem állanló lakhelyeket választanak és azt mesterségesen megerősítik. Mihelyt ez megtörtént, megkezdődik a belső pezsgő élet, és a civilizáció legelső stadiumát éli. A kényelem és fűtés bármi primitív kezdete már a művelődés haladtát bizonyítja. Mihelyt több család összekerült, vagyis egy emberpár több családra oszlott, az „enyém tied” fogalmának föl kellett ébrednie és a polgá-

A serevisi sorompónál.

érzelmek is fölélhetnek, és a szellem szabadabban, tetszés szerinti irányban is működhetik; a minék eredménye: haladás a polgárosodásban. Ha mind az áll, a mit fentebb említettünk, akkor az is áll, hogy az ős emberek, minthogy az ahhoz szükséges előfeltételekkel nem bírtak, semmi olyan fölével sem bírtak, mit polgárosodásnak lehetne nevezni. A mi pedig az aranykorokról csaknem minden civilizált nemzet ajkán élő hagyományokat illeti, azokat igen könnyen megmagyarázhatjuk magunknak, ha tekintetbe vesszük az embereknek azon hajlamát, mely a régít dicsérni szereti. Így minden nemzet őseit magasztalja,

fogalmában. Ő ugyanis a civilizációt a szónak tulajdonképeni értelmében veszi, a mi szerinte egyenlő a polgárosodás szoros fogalmával. Mi pedig sokkal jobb szeretjük oly értelemben venni, a minőben a „művelődés” kifejezés azt felfoghatóvá teszi.

A különbség a kettő között az, hogy a polgárosodás már bizonyos művelődést föltételez, vagyis a művelődésnek egy magasabb fokát. Csakis ha így distinguálunk, érthetjük meg szerzőnk azon állítását, hogy a civilizáció már jobb berendezésű lakásokat, bőséget, luxustárgyakat, szerszámokat — tehát kézműveket — föltételez, más különben

rosodásnak ez a kezdete. Egy állapotban semmi sem maradhat állandóan; folytonosan változik minden és változik valami, ha a két ellenkező állapot közül, melyben valami lehet, az egyik elmúlik s a másik kezdődik. Valamint az időben jelen nincs s a jövő folytonosan múlttá lesz: Minden mulékony, s minden pillanatban más-más alakot veszen föl. A szellemi élet két ellenkező állapota: sötétség és világosság; az egyik a végtelenben kezdődött, a másik a végtelenbe megy az értelem világában. E változás egyszerre nem történhetik. A népek érzete, az izlés fölébred (bármily primitív nyilvánulásban is) és mint képzermő

működik; a lélek kiszemeli mindenütt a hiányokat, megtudja, hogy miképen kell valaminek lennie: hogy jó és széppé váljon, és az ember ezen sugallatok nyomán igyekszik magán és készítményein a hiányt pótolni, a hibákat javítani. Ez a művelődés. A primitív emberiség csak kezdetleges geniet hozhat elő. A lángész min-lig két lépést teszzen előre, egyet — hátra. Újat terem ugyan, de új teremtményén meglátszik azon kor bélyege, melynek szülötte. A lángész hordozza vállán az emberiség szellemét, a mely addig nyugszik és táplálkozik rajta, míg egy új genie ismét vállára kapja és egy lépéssel odább viszi. Így kezdette meg és folytatja az emberiség útját — célja a tökély felé, s a változás törvénye szerint haladni fog azon, míg ama pontot: a tökélyt el nem éri, mely a végtelenben fekszik, azaz örökké küzdeni fog, ha csak kültermészeti befolyások a létét való szükséges feltételeket meg nem semmisítik.

—ei—

Elszászból.

Szép darab föld az, telve jól művelt mezőkkel és füstölő gyárakkal, mely most a béke folytán Ném. et., jobban mondva Poroszországhoz jutott. Az átengedett terület — egész Elzász és Lotharingia egy része — mintegy 1.600.000 lakost számít és 240 négyzetmérföldnyi nagyságu. Gazdag városok, erős falvak és községek, s erős várak jutnak e földrészhez Németországhoz. A nagy multtal bíró s a bombázás előtt oly szép Strassburg ezentul német város lesz, ép úgy mint az erős Metz, mely egymagában félér egy hercegséggel és melyért Thiers egy milliárdot kínált, hogy megmaradjon Franciaország birtokában. Mühlhausen, Colmar, Breisach, Schestadt, s még egy esomó kisebb-nagyobb város visszakerült tehát Németországhoz, melytől oly régen elszakadtak.

Hogy a tulajdonképeni Elzász lakossága mai napig is megőrizte a német származás sajátosságait, azt a legkonokabb francia sem tagadhatná. Ellenben ismét kétségbevonhatlan tény az, hogy e német eredetű lakosság annyira átfranciósodott már érzelmeire nézve az évek hosszú sora alatt, miként bátran vetekedhetik hazafiságra s áldozatkészségre nézve a legtöbbszörösebb francia vidék lakosságával. Az alig lezajlott háboru bebizonyítja, mily hü polgárai Franciaországnak a német származású elzásziak. Élni-halni akartak hazájukkal, s most, hogy a kemény béke folytán német alattvalókká lettek, a legmélyebb gyász fogta el őket, melynek az elzászi képviselők megható kifejezését kölcsönöztek utóbb a francia nemzetgyűlésben, midőn a békefeltételek elfogadása került megvitatás alá.

Az elzászi városokban eddig is a francia nyelv volt az uralgó, s ezentul még inkább az lesz, mert most még a németül beszélő elzásziak sem akarják használni gyözüik nyelvét. Vidéken ellenben ez ideig is francia szó helyett csak az elzászi tájbeszédet lehetett hallani, mely keverék a délnémet s a svájci tájszólamból. Basclban, hol először hallottam elzászi parasztokat beszélni, nehéz volt megértenem pár szónál többet e tájbeszédből, bár akkor már megismerkedtem a svájci s a bádeni jargonnal. Mühlhausenban azonban, hol reggeltől estig zúgott füleim körül a tájbeszéd, csakhamar érteni kezdtem az elzászi jargont.

Csalódnék azonban, ki azt hinné, hogy az elzászi földnép rokonszenvet érez a német nemzet iránt, melyből származik és melynek nyelvét beszéli. Sőt ellenkezőleg, Elzász s a szomszédos Bäden között évszázados gyűlölet áll fenn s az elzászi pór mindig gunyolódva szolt délnémet szomszédairól. A francia érzület, s a francia természet sajátosságai mélyebb gyökeret vertek Elzász népében, semhogy azt kiirthatnák a hódító legkeményebb rendszabályai. Október hóban, midőn a poroszok és bádeniak egyesült hadosztályai elő-

szőr foglalták el felső Elzász fővárosát Mühlhausen, egész karavánok vonultak át Elzászból a szomszédos svájci köztársaság vendégszerető földjére, esakhogy elkerüljék a találkozást a németekkel. Inkább ott hagyunk mindent és leszünk napszámosok vagy földönfutók — mondták ezen emberek — semhogy német főnhátóság alá kerüljünk.

És mily jólét uralgott Elzász falvaiban a háboru kitörése előtt! Az elzászi paraszt szorgalmas, értelmes és takarékos gazda, ki vagyonát megőrzi s azt az életkényelmének megszerzésére fordítja. Lehetetlen is azért egész Franciaországban jobban berendezett paraszttelkeket, és esinosabb lakházakat találni, mint az elzászi falvakban. E falvak külsejükre nézve keveset különböznek a szomszédos délnémet tartományok falvaitól. A házak ablakai kevés kivétellel a hosszú, egyenes és többnyire kövezett utcára néznek, és piros eszréptetűjük és zöld redőnyekkel kellemes és barátságos benyomást gyakorolnak az idegenre. Sok ház falain egy-egy régi szőlőtő indái kúsznak föl, míg mások előtt egész virágos kert díszlik.

Az elzászi pór általán véve mérsékletes, szorgalmas, vendégszerető, bár idegenek iránt bizalmatlan, s e tulajdonsága közös a germán faj néptörzseivel. Az elzászi népelet egyáltalán sok tekintetben hasonlít a délnémethez. Ugyanazon sajátóságok fordulnak elő itt is, mint a szomszédos Bädenban, s a hasonlatosságot még meglepőbbé teszi a nyelv ugyanazonossága. Az elzászi paraszt övéi körében csak az atyától öröklött tájbeszédet használja, bár valamennyien értik és beszélnek a francia nyelvet. Az egyházakban főlválta német és francia szónoklatokat hallani. Kedélyére nézve az elzászi pór inkább komor, mint vig, és lehet, hogy e komorságban része van ama sok szenvedésnek, melyeknek e szerencsés talajú föld ki volt téve a középkor századaiban, midőn Elzászban örökké polgárháborúk dúltak.

Jelen számunkban közölt képünk egy protestáns lakodalmi jelenetet ábrázol, mely a népviselet eléggé feltűnteti. Elzász lakóinak nagy része protestáns, s az itt ábrázolt jelenet ily házasságot mutat egy jómódu földműves házában, hol a lelkész és maire jelenlétében hangzik el a „holtomiglan-holtodiglan.“

Boroslyáni Nándor.

A sevrés-i sorompónál.

Párisból a Chemin de Fer de Ceinture-i alkalmatossággal Point du Jour felé vettem utamat, írja egy levelező és rajzoló egy személyben. Beültem egy második osztályú kocsiba; utitársaim voltak: egy eszinafoltozó és több katona. Az öreg lábtyuművész szünetlen ostromolt kérdésekkel; én azonban szundikálást szünetem s úgy tettem, mintha nem hallanám. A legközelebbi állomásnál beszédes utitársamtól megszabadultam. Az „enceinte“ hosszabban katonák állongáltak esopotosan, jobbra fegyvertelenül. Az ágyuk leszerelve szanaszét heverték. Point du Jour rettentő módon össze van löve.

Találkoztam a sevrés-i barricadtól visszajövő emberekkel; tisztességes családapák, tekintélyes cipókat cipáltak hónuk alatt; esinosan öltözöttek eséggel megrakott kosarakat vittek. A sevrés-i hid tudvalevőleg össze van rombolva, s az átjárást egy deszkapadló teszi lehetségessé. A torlasz környezetével oly festői látványt nyújtott, hogy nem állhattam ellen vágyamnak s lerajzoltam.

Porosz tiszték a hid épen maradt részein üldögéltek. A közemberek szuronyszegezve esínáltak rendet. Hanem egy látszott, a fegyelem kissé meglazult: az egyik közember a mint szedte a vamat, nagyot cuppantott egy takaros leány ajkára, a mint ez lelkendezve vitt két jókora kenyeret, s a tiszték szemet hunytak, pedig jól látták az egész dolgot. Volt a tömegben egy nonchalans francia, frizirozott hajjal, szájában szivarral, ki esendesen

(csak egy bajusz alatt) mosolyogva nézte a jelenetet, kutyák is akadálytalanul mentek keresztül. Az egyik megvadulva bámult az új világon; talán föl se ismerte, annyira elváltoztatta azt a rombolás.

Itt e barricade zárta el a párisiakat a poroszoktól, s ide jött sokan az előbbiek közül a kapitulációt követő napokon, hogy kenyeretsmás eseséget kérjenek; valamint itt mutatták elő menleveleket azok, kiknek meg volt engedve, hogy a demarcationális vonalon — melyet a fegyverszünet megállapított — ki-be járhasanak.

A népek babonáiról.

Ha a nép világtörténelmébe pillantunk, alig találunk nemzetet, melynél a babonák és tévhitek nem uralkodtak, sőt úgy látszik, hogy azok az egyik nemzetről a másikra hagyományként átszállottak. Mert tekintsük meg csak az ősnépek fejlődési sajátosságait, lehetetlen nem találkozunk azoknak egyszersmind fejlődési zengéivel, melyek annál szembetűnőbbek, minél alsóbb fokán áll a nép a műveltségnek.

Már az ősegyptomiaknál találunk álommagyarozatokat, bizonyos szellemek jelenéseit és idézőseit; bűvészeket, kiknek eselekvéseik az akkori időben, nem annyira természetes okokból származott eredmény, hanem pusztán az emberi ész felülmúló esoda volt, melyekben már Mózes is kitűnően szerepelt. Az indusok, görögök, rómaiak története is tanúskodik számos oly babonás és balhitról, szokásokról, melyek a nép életével, jellemével oly szoros összefüggésben álltak, hogy az illető nép előtt az ilyen látszólagos vélemények dogmaként felhozata ismétettek.

De különben ha bele pillantunk az újabb kor történelmébe is, nem kell e beismernünk, hogy a babonáság és tévhitek minden nemzetnél nagy gyökereket vertek és mai napig is vannak általános kinövésük. Álom-magyarozatok, szellemek idézése, kártyavetések, kincsásások és más efélék még most is föl-föl merülnek.

Hogy honnan származtak és származnak ezen téves látszatok, arról már sok különféle véleményt hallottunk, de bár mennyi is leendett a vélemény, ama téves látszatokat legsikeresebben az emberiség sajátosságok természetét lehet visszavezetni és csakis abból magyarázni.

Egy nemzet fejlődése igen szorosan összefügg az egyes ember élete korszakainak fejlődésével. Valamint az ifjút nagyon jellemzik határtalan érzelmek, a lehetőséget túlszárnyaló képzelmei; inyenek élvét szerző vágyak, könnyelműségek és hasonlók; valamint viszont a férfiú a higgadtás, józanság, önállóság, és az aggkor-é pedig terhek, aggodalmak, gyöngeségek és effélék: épen ily szakokat, sőt ilyen jelenségeket lehet megkülönböztetnünk valamely nemzet fejlődési történetében, azon különbséggel, hogy míg egy nemzet évszázadokat igényel tökélyének elérésére, addig azt az egyes ember évek alatt elérheti. És mint a gyermek előtt minden esekélyesség nagy beesben áll, minden hitvány tárgy mulattató játékkal szolgálhat: épen ily gyermeket párhuzamba vonható egy nemzet is, mely a művelődéshez még nem jutott el. A természet jelenségei, titkai kivált azok, melyek az emberiség elmefantáziáit megtámadják.

Igy támadhattak körülbelül a görögök és rómaiak ésmás ősnépek istenei, mert a mily műveltségű és felvilágosultságu valamely nép, épen olyan gondolkodási modora is. Babonás ősnépek isteneikről is emberileg gondolkodván, isteneik korán sem lehettek a mindenség felett kiterjedő és örökös szellemek, hanem ő hozzájuk szorosan tartozó s kizárólagosan csak saját jellemüket kifejező, érdeket előmozdító lények. Minthogy azonban márők is az életnek nemesak anyagi, de szellemi oldalát is felfogták, isteneiket is akként osztályozták. A szellemi részt képviselők nagyobb, a testit pedig kisebb istenek voltak. Amazok kormányzók,

tanácsadók, emezek alárendelt, tárgyilagos szerepet vittek.

Már a legrégebb népeknél, s a görögök és rómaiaknál találunk sokféle istent. Az ősi germánok sem gondolkodtak másképen. Ők a nagy természetet számtalan fő- és al-szellemektől megnépesített országgként fogták föl, melyben ezen szellemek uralkodnak. Voltak világosság vagy levegő; sötétség vagy víznek szellemei s ezek nevezettek Alfoknak. Némelyek jók és barátságosak, mások az emberek iránt ellenségesek. Voltak azután oly szellemek is, melyek hegycsúcsok és erdők között éltek, s ezek nevezettek Dusoknak; azután barlangok, aknák, bányák szellemei: Vichték és Koboldok. Ezen szellemek mindegyikének saját köre és szerepe volt. A Vichték és Koboldokbani hit még mai napig is fent maradt, oly mérvben, hogy a balhít a bányászokat sokszor szorgos munkájukban akadályozza és szerencsétlenséget okoz.

Őseinknél, noha ők az egy istent, a legfőbb lényt, minden jó kútfejének tartották, mégis érzéki-ve jelenik meg előttük, s azt hitték, hogy a természet négy felemben: tűzben, levegőben, vízben és földben nyilvánkozik öt tisztelő nemzeteinek; tűzben tehát áldoztak neki, tisztelték a vízben és levegőben és a földnek, mint minden áldások anyjának, dícséreteket mondtak. A mi pedig legjellemzetesebb, ők is úgy fogták föl az istent, mint egyedül népek saját védelmét, mint magyarok istenét. És e név még mai napig is él a nép között. Fegyveresen képzelték őt, mint ki a gonoszokat nyilával, a villámokkal ejti el. Az isten nyila is mind ekkoráig fenn maradt a népnél. Ez a nagy isten fekezendte a gonosz elemet, melyet *Ármány* vagy *Mauában* személyesítettek. Szobraik is voltak, melyeket bálványoknak neveztek s melyeknek nyomai egészen a XIII-ik századig fennmaradtak. Ezek azonban csak érzéki előadásai voltak az istennek. Voltak jósaik és jósnők, garabonciás és bálnézők, kik nagy tiszteletben állottak náluk, és minden fontos vállalat előtt megkérdeztettek, és szavukra, jóslataikra nagy súlyt fektettek. Madarak repülése, hollók károga, kakaskukorikolás, lönyerítés, más állatoknak időnkénti közbejött üstsónszertü nyilatkozatai, különös és fontos jelenségek szolgálták. Hyesfélével a rómaiaknál is találkozunk, hol Augurok és Aruspexekről van szó. Előjelek, végzetek és a sorsra igen sokat fektettek; isten ítéletében nagyon hitték és bíztak, a mint a mai napig is nemcsak nagyon szokásos, hanem talán némi vallás-erkölcsi színezettel is látszik bírní, hol t. i. világi ítélszék előtt valakinek az igazsága ki nem szolgáltatik; az istenre bízni az ügyet vagy dolgot, ki az igazat semmi esetre sem hagyja megbukni.

Nagyon valószínű, hogy az egykor nagyon divott és mai napig is fennmaradt sérelem miatti párbajok, ha t. i. legjogosabbnak tartották a dolgot fegyverrel kiegyenlíteni, szintén innen veszik eredetüket. Hy esetben az igazság a győztesé volt, mert általában vala ama hit, hogy az isten nem engedheti az ártatlanságot megbukni. Egyidejűek voltak ezzel a tűz- és vízpróbák, melyek — mint tudjuk — csak Róbert Károly által töröltettek el.

Ily látszólagos és sejtelmes fogalmuk volt az ősi népeknek a természetéről és az abban munkás mindenség erejéről. Noha világos, hogy az szoros kapcsolatban állott műveltségük és pogány vallásukkal, mégis az akkori kort tekintve, nem volt az más, mint érzelmeik és fölfogásukból eredő zsonge mythos, mely azon legbensőbb vonatkozásokon alapult, melyekben minden dolgot egymásra viszonylanak, hogy egyik a másiknak felvilágosításul szolgáljon és a jövődöt a múltak tengeréből bizonyos tapasztalatok nyomán előidézzé.

Hogy azonban hajdan az ősi népek akként gondolkodtak s maguknak részint a természet, részint az istenségről mesés fogalmakat alkottak — műveltségüket s az akkori kort tekintve — nem lehet őket kárhözatni. De hogy még mai korban is, a

keresztényen vallás elterjedtével és a józan ész világánál, hajmeresztő babonákról és tévhitekről halunk minduntalan, az biztos jele annak, hogy a művelődés verőfénye még nem hatott el minden rétegre.

Hogy mennyire őszünk a babonák és tévhitek tengerében, a következőkből, miket alább feljegyezzünk, eléggé kiténik.

Igaz, hogy az emberi gyarlóság ebben is a fő súlyt és hibáinkat csak a köznépre hárítja. Sajnos ugyan, hogy ez a legsúlyosabban van ily sötét ámitásoktól nyomva, mert szokálkodott mindedig jó iskolák, és lelkiismeretes tanítóknál, kik őt az igazság, méltányosság és világosság felé vezényelték volna, mindazáltal ne itéljük el csak egyedül a köznépet, hanem valljuk meg igazán, hogy mennyire megy még a műveltebb osztályokban is azoknak a száma, kik neveléses előlekre, szerencsés és szerencsétlen napokra, szép, kedvező vagy kellemetlen álmokra ügyelnek és hasonló balgatagságokra súlyt fektetnek: ezeken és ezeken vannak, kik az igazi felvilágosodás ily mételeyeit ápolják, és a lidéretet családi tűzhely szentségeül tisztelik. Anya mintegy nevelését látja leányán összpontosíthatni, ha ő néhány, az ést és a szívet elkábító babonáságot, leánya szívébe oltat. De lehet-e azon esodálkozunk, mikor még a vallás is, mely a lelkiismeret szabadságának tana s az élet világossága, igazsága s utja stb., az álprófétáktól szintén tele esempézített, holmi vallásos babonákkal.

Mert ha meg is engedték, hogy mindenki, ki saját lelki sugallatja szerint higgyen, és egyszersmind hitét kövesse, de még sem szabad a lelkiismeretre azt rá erőszakolni, a minék a józan ész ellent mond. És csakugyan legborzasztóbbak az ily vallási tévhitek, melyeknek a nép vakon hódol, s melyek többnyire égbekiáltó bűnök szülei. „Vetkezhets az ember, ha az élete tiszta merő bűn is, és ha megtört, noha csak halálos ágyán, mégis mennybe jön.” Vagy esküdhet hamisan is az ember, anélkül, hogy azáltal az istennek haragját és büntetését magára vonná, ha t. i. eskü alatt egészen más dologra gondol, mintsem a melyikre esküszik, vagy a pedig ha balkezét lefüggesztí, míg jobbát fölemelve tartja. (Jesuitismus.) Ha a pápának vagy bármely szent atyának csak ruhaszegélyét érintem vagy a papusán levő keresztet megcsókolom, máris az úr istennek különös kegyét vonom magamra. Elég keresztet magamra vetnem, hogy a gonosztól és az ördögtől megszabaduljak. Elég pár „Miatyánkot“ és „Üdvözlőgy“ et elmondanom, hogy megbocsátassanak bűneim. Hogy pedig a halott, békén nyugodjék sírjában és lelke haza ne járjon kísérténi, vessetek kis földet temetésekora a koporsójára, stb. És mennyire menők az ily vallásos babonák, melyek a vallásnak tiszta igazságosságát és szentségét csak meggyalázzák!

Ez előrebekötés után feljegyezzünk néhány babonás szokást, melyek leginkább el vannak terjedve. Ilyenek:

A kenyeret ne tedd megmetszett oldalával az ajtó felé, mert a szükség bejö házádba.

Vess keresztet a kenyérre, ha megkezded — úgy mindig lesz kenyér házádban.

Ha földöntő a sórtartó, haragod lesz.

Ha disznóval vagy vén asszonnyal összejössz az utcán — szerencsétlen kimenetel; de ha bárgúnnyal és fiatal nővel — az szerencsét jelent. Ágyadat ne tedd fejjel az ajtó felé, mert hamar bejö a halál.

Ha a kép, vagy a tükör a falon megmozdul, szerencsétlenséget, ha pedig leesik, akkor halált jelent.

Ha kis gyermeket nézess meg, szemé közé kell fújni, hogy meg ne bővöld.

Hajunkat holdfogytával kell nyíratnunk, mert másképp kihull.

Ha pénteken kőrünköt nem metéljük, fogfájást kapunk.

Ha reggel bal lábbal, és nem jobbal kelünk ki az ágyból, egész nap boszuságunk lesz.

Ha reggel tüsszentünk, ajándékok kapunk.

Hogy közszyent vagy reumat ne kapjunk, jobb lábra kell először harisnyát húznunk.

Hogy fogunk soha se fájjon, mosdáskor először a balkezet kell megtörölnünk.

Ha lakodalomkor eső esik — termékeny házasságot jelent.

Ha újévkor vénasszonnyal találkozunk, szerencsétlen évünk lesz.

Gyermekeket átlépni, átugrani nem szabad, mert nem nő nagyobbra.

A hányszor hallunk kakukot tavaszkor először kiáltani, amyi évig élünk.

Vagy ha pénzed van akkor zsebedben, mikor kakuk kiált, lesz egész évben is.

Ne adj barátodnak ajándékba soha se kést mert az ellenségeskedést támaszt köztetek.

Hogy hű férjed legyen, tégy gyalulékot az ágyába.

Ha tizenhároman ülnek az asztalnál, egyik meghal közülök az évben.

Tűt nem jó ajándékozni, kivált annak nem, a kít szeretünk.

Pénteken nem jó semmit sem kezdeni.

Temetkezésnél vessünk marék földet a sírba, hogy a halott békén nyugodjék s hogy minél előbb feledjük, és hogy ne járjon haza a lelke.

Visszatérni, ha valahova indultál, nem jó, mert szerencsétlen lesz a dolgod, melyben megindultál.

Ha véletlenül a pök feléd mászik, szerencsét jelent.

Ha esuklasz, valahol emlegetnek.

Kinek jobb keze viszket, pénzt kap, kinek bal az a tized. Ha pedig az orra viszket, boszusága lesz. Kinek jobb füle zeng, rossz hírt hall; kinek pedig bal, az jó hírt. Ha jobb szemed viszket sírni, ha bal, nevetni fogsz.

„Csog a fülem tán hírt hallok,
Viszket szemem, sírni fogok.”

Hogy az előítéletek mily általánosak, hivatkozunk országgyűlésünkre, mely már többször szombatra halasztott oly ülést, melyben pénteken új tárgyat kellett volna elővenni. A legközelebbi példa erre az 1871-iki költségvetési vita. Január 10-ikén kezdte meg ünneputáni üléseit a képviselőház és 12-ikén bevégezte az újonozási törvényjavaslatot. Jan. 13-ikán a költségvetési vitát kellett volna megkezdenni, de mivel akkor péntek és 13-ik volt, csak 14-ikén fogott hozzá.

M-i P-I.

Vegyes közlemények.

Heti krónika. Mire. 1. A Pest és Tolnamegye Dunamellékét előtött árvíz folytán a kormány egy gőzhajót küld clességgel az árvíz által körülvevett helységek segélyezésére. — A magyar képviselőház százkilencvenkét szóval százhuszonnégy ellenében elveti azon indítványt, hogy a honvédség tüzésérgel és műszaki csapatokkal látassék el. — A bordeauxi francia nemzetgyűlésen Thiers bemutatja a békeföltételeket, melyek szerint Franciaország elvesztí Lotharingia egy 666 részét, és Elzászt Belfort vára nélkül, továbbá öt milliárd hadi kárpótlást fizet. Elfogadtatik 546 szóval 107 ellen. — A német hadsereg második hadteste, élén a porosz trónörökösrel, bevonul Párisba. — A pesti esküdtzsek egyhangulag fölmentí Orbán Balást Bíró Mihály sajtóvetéségi vádjá alól.

Mire. 2. A magyar képviselőház megkezdí a közlekedési budget tárgyalását. — Cremieux francia miniszter 100,000 frankot ad a hadi kárpótláshoz. — Bordeauxban nagy ünnepélyvel temetik el Strassburg polgármesterét Küssst, ki abbéli bánatában látte agyon magát, hogy Strassburg elszakítottat Franciaországtól. — A békekötést Vilmos császár aláírja. — Belgium elismeri a francia köztársaságot.

Mire. 3. A békeszerződés szentesítve kieseréltetett Versaillesben. — Berlin e híre kivilágíttatik. — A német császár szömlét tart Párisban a Longh-Champson, s a csapatok elvonulnak I. Napoleon diadalíve alatt, aztán kihuzódnak Párisból. —

III. Napoleonnak tudtára adatik, hogy a béke

meg lévén kötvé, szabadon elhagyhatja Wilhelms-hőhét.

Márc. 4. A francia nemzetgyűlésben indítvány történt a bordeauxi kormány vád alá helyezésére.

— (L. J.) **Történeti naplár.** *Márc. 9.* Mazarini francia bírók és XIV. Lajos mindenhát miniszter, megh. 1661. — Schiller Frigyes, német költő és szümmüri, megh. Weimáriban, 1805. — Blücher porosz tábornagy megverte a franciákat Laon mellett, 1814. — Acevedo Felix-Alvarez, spanyol forradalmi tábornok, megh. 1820.

— **Márc. 10.** I. Ferdinánd magyar király, szül. Medinában (Spanyolországban) 1503. — Alexis Michailovits orosz cár, szül. 1629. — VI. János portugál király, megh. 1826. — Bem honvédtábornok Nagyszombat elfoglalta, 1849. — I. György (Vilmos dühög) görög királylány választott, 1863. — Schlegel K. W. Frigyes jeles német író, szül. Hannoverban, 1772.

— **Márc. 11.** Gr. Koháry István, országbíró és magyar költő, szül. Csábrág várban, 1649. — Baesányi János, magyar költő, szül. Tapolcán. 1763. — Pál orosz cárt (Süboff, Orloff, Bennigsen stb.), hálszobájában övvel megfűjtötték, 1801. — Zagoni Aranka György, magyar író, megh. Marosvásárhelyt, 1817. — Pákh Albert, magyar író és lapszerkesztő, szül. Rozsnyón, 1823. — Asztalos Pál, jeles képviselő Máraunrosból 1847-ban, megh. 1849.

— **Márc. 12.** Dsclalodinn-féle időszámítás kezdete, 1077. — II. Lipót császár és magyar király trónra lépett, 1790. — Weleker K. T. a német nemzeti gyűlésben indítványozta, hogy az örökös császári méltóság a porosz királyra ruhátsassék, Frankfurtban, 1849.

— **Márc. 13.** II. Ulászló magyar király megh. Budán, 1516. — II. József osz. rák császár, szül. Bécsben, 1741. — Az 1791-iki országyűlés, melyen 75 t. e. alkotották, bezártott, 1791. — IV. Gusztáv svéd király palotájában elfogották és lemondó kényszerítettet, 1809. — I. Napoleon Rhéims mellett utolsó győzelmét vívta a porosz-orosz hadsereg ellen, 1814. — Bécsben kitört a forradalom, 1848.

— **Márc. 14.** Zápolya János Zsigmond, erdélyi fejedelem, megh. 1571. — Bach Károly Filöp Mánuel szeneszerző, szül. Weimáriban, 1788. — Barrington Dániel, angol tudós, író, megh. 1800. Klopstock Frigyes Gottlieb, jeles német költő, megh. Hamburgban, 1803. — Viktor Emánuel, olasz király, szül. 1820. — Humbert, olasz kir. trónörökös, szül. Turinban, 1844. — Szemere Pál, magyar költő, megh. Pesten, 1861.

— (*Természeti különösség.*) A struccok és kazuárok között sokkal jobb apuk vannak, mintsem anyák, mert míg a nősténynek minden dolga csupán csak abból áll, hogy tojik, addig a két hónapnál tartó költés unalmas műve a hímé. A nőstény a miként nem törődik a költéssel, úgy nem gondol a fiókok táplálásával sem. Érdekes volna ezen tüneményt a mi pesti állatkertünkben is szemlélni, ha tudnánk struccok s kazuárunk tojnia. Azon természetűdök, ki ezen észleletet véte, végül megjegyzi, hogy az emancipációt hajszáló amerikai és német hölgyek e példát alkalmasint a struccól és kazuártól vették, be akarván bizonyítani, hogy a gyermeknevelés nem az ő dolguk, hanem férj-uraimké.

H i r e k.

— (*Mire alta fejt Jókai?*) Kitiűő költőnk tudvalegőleg — kopasz, s e miatt nagyon ki van téve a levegő lengedezésének. Most elhatározta, hogy befűdi kopasságát, parókát hord, s ezt a következő, pártalan honoru levéllel tudatta az országgyűlési baloldali kör elnökével, Ghezy Kálmánnal: „Kedves barátom és tisztelt vezérem! Sokáig küzdöttem saját kétségemmel, míg azon kényszerű elhatározásra jöttem, hogy barátainak eddig felelően táplált nézetét megváltoztassam. Kényszerít e változásra azon többlet alig titkolható deficit, mely homlokomat már-már nyakam esigolyájáig kezd megnyujtani s több idő óta kényszerít hajamat Podmaniczky Frigyes barátom mintájára közepem két-felét választva viselni. Barátaim és rokoni unósálsáim kívül döntő befolyást gyakorol rám azon hidegség, melylyel tisztelt barátom Tisza Kálmán irántam viseltetik; ki is valahányszor meglát a klubban tarokkozni, hideg kezét fejemre téve megáld, s attól én rögtön elvesztem az aufgelegt utimot. Annál fogva elhatároztam magamat, hogy e magasra hágott deficit egy lengő adósság kölcsönvétele által palliative fődözsem, s parókát esnámtassak. Dacára ezen végemenedő változásnak, elveim tántoríthatatlanok maradnak. Ha szabad dicső példákra hivatkoznom, legyen megengedve e tekintetben magamat egy sorba helyzetetni Kossuth Lajossal és Csanády Sándorral; Magyarhon legkitűnőbb férfival s Biharország egyik legkitűnőbb szónokával. És ez által egyuttal visszafoglalom 48-iki álláspontomat. Kérlek, légy szíves e jelentésemet nagyon tisztelt klubunkkal

tudatni, melynek azért buzgó tagja lenni meg nem szűnök; ha ugyan kegyeskedtek engemet e változás után is megütni magotok között; a mit annál inkább remélek, hogy la Keglevich Béliának kegyesen chüzetett az, hogy szakállával megfogatkozva foglaljon helyet soraklubban; mennyivel inkább chüzető lehet nekem, ha fűrtökkel megszaporodva: ellenkező változáson mentem keresztül. Mely tiszteletteljes kérésem, ha helybenhagyással találkoznék, kérlek, légy szíves a hitáram megüött ülő Szontigh Pál esanádnak meghagyni, megparancsolni és intámlálni ex prasidio, hogy a parókát ne huzogassa le a fejemről, a miért viszont én is kötelezem magamat Csemányi barátunknak a parókáját (!) nem huzgálni, mikor a kazartra koketörök. . . Minden egyebekre nézve maradván Pesten, 1871. márc. 3-án, alázatos szolgád és tisztelő barátod Jókai Mór.“

— (*Az Eszterházy-képtár megüetelére*) n. városi Ajtay Sámuel, szatmári lakos, 1000 frót küldött a közoktatási miniszteriumba, mely valóban példás szép áldozatkészségért a miniszter köszönőlevéllel válaszolt.

— (*Sajtópör.*) Orbán Balázs azt írta „Székelyföld“ című becses művében, hogy az 1851-dik évben Maros-Vásárhelyt elfogott hazafiakat Bíró Mihály kisgörgényi lakos adta föl. Ennek folytán Bíró Mihály sajtópört indított Orbán ellen, mely folyó hó 2-án folyt le a pesti esküdtés előtt, s Orbánt egyhangulag fömenték a sajtóvétség vádjá alól. Vidlottat Funták Sándor védelmezte, s a védelem fűslyát arra fektette, hogy Orbán szemiféle összekötötésben nem áll Bíróval, sőt nem is ismeri, tehát a mit írt, mint történetírő írta.

— (*Képviseleválasztás.*) Erdély mécsi kerületében b. Incezy Zsigmond jobboldalát választották meg képviselőnek.

— (*Halálozás.*) Blomstedt Oszkár fim tudós, ki a helyszírforszi egyetemnél a magyar nyelv magántanára volt, február közepén chünyt. A derék tudós 1866. nyarán hazánkban is hosszabb ideig tartózkodott a magyar nyelv szorosabb megtanulása végett.

— (*A londoni kiállításra küldendő tárgyak*) nagyobb része látható volt Posner K. L. biztósánál. A többi részint már Bécsbe küldték, részint az ipar-egylettel eszámoltak. Itt három nagy szobát raktak tele. Sok köztük a tankönyv és mindenféle taneszköz, melyek a világ piacán műveltség hiadásunkat fogják tanúsítani; az „Athenaeum“ könyvküldvénye, a herendi porcellán, gácsi posztó, a sok izléses album (Posner maga is készíté egy „Erzsébet album“ot), a Grenday-féle márványművek, a budai reáltanárköp épület-éktiményei, a finoman mosott gyapjú, szép kéziáruak, a festvények (Thantól „Dante és Beatrice“, Lotzól „Egy Ámorral enyelgő római hölgy“, Keletitől „A számitzóparkja“, Brodsky „Szikla“-ja, stb.) Kugler szoborművei (Liszt és Pauliné mellszobrai), Dumaiszky művei, a Borsos, Streliszky, Schrecker s a debreceni Gondy és Egy fűnyképi stb. érdekes műgyűjtékek képeznek. Olyat azonban, minő Angliában sínes, egyedül tán csak a herendi porcellángyár fog fölmutathatni.

— (*Beköviks horvát bán*) febr. 27-én este érkezett Zágrábba, hol az indóháznál nagy tömeg várta. A bán a hatóságok, a városi és megyei küldöttség fogadta s a polgármester üdvözölte. Este pedig diszleladás volt a színházban.

— (*A nők számára*) Kolozsvárt távirászi tanfolyamot akarnak nyitni. Minél több helyen kellene.

— (*Páris ostrona alatt*) összesen 54 léghajót boesátottak föl, melyek néhány személyszállítást is eszközölt. Az így kiküldött levelek száma harmadfél millióra megy.

— (*Öt milliard frank.*) Ezen összegnek súlya, melyet Franciaország hadi kártérítésül fizet, 20 frankos arany-darabokban 32,258 mázsát, öt frankos ezüst-darabokban 50,000 mázsát tesz. Egy gyakorlati kezű pénztárnok egy óra alatt 40,000 frankot képes megszámlálni öt frankos darabokban, emélfogva az öt milliard csak 52 év alatt lenne képes megolvadni, ha évi 300 munkanapot, naponta nyolc órát fordítana ezen dologra. Egy-frankos darabokat véve, s azokat szorosan egymás mellé téve — az öt milliardnyi összeg 14,375 mértföldnyi hosszúságot foglalna el; 20 frankos darabokat véve s azokat egymás mellé helyezve — 700 mértföldnyi hosszúság vonala állana elő. Krisztus születése óta még nem telt el egy milliard pere; ha tehát időszámításunk óta minden percben — éjjel nappal — egy öt frankos darabot tettek volna félre, a fönttöbbi összeg magassága még sem lenne elérve.

Irodalom és tudomány. (*Magyar írók külföldön.*) Petőfi „Bordalának“ igen szép angol fordítását közli a new-yorki képes lap egyik legutóbbi száma. A prágai „Kvety“ (Virágok) című szépirodalmi lap szintén számos költeményt közölt cseh nyelven Petőfőtől, Tuma Károly fordítása szerint. Ugyanezak ő most egész kötetet rendez kiadás alá. — A berlini „Salon“ most közlé Jókai areképét s igéri, hogy mielőbb közleni fogja „Párbaj az istennel“ című elbeszélését is.

Egyletek, közintézetek. (*A Kisfaludy-Társaság*) márc. 1-én tartott üléseben elhatározták, hogy báró Eötvös föltt a jövő évi közgyűlésben emlékosztó tartanak, s ennek elkészítésére — Greguss Ágost indítványára — Gyulai Pált kérték föl, ki e megbízást el is fogadta. Szász Károly pedig szót emelt, hogy Toldy Ferenc írói pályának 50 éves jubileumát a társulat is megüli; indítványa szerint: ez ünnepe májusban lesz, s a részletes sorrend kidolgozására Ipolyi Arnold, Szász Károly és a titkárból álló bizottságot kérték föl. E két indítvány után két fölolvásás volt. Egyik a F. Szathmáry Károlyé: „A regényirodalom és a politika“ címmel, ama fontos határkérdésről, hogy a regény mennyiben és mily irányban illeteli föl a közélet napi kérdéseit. A másik fölolvásást Greguss Ágost tartá. Őt költemény volt ez, egymásból folyó; „öt fölönása — úgy mond — ama lyrai tragédiának, melyen mindenki átmegy, ki kedves övéi közül valakit elveszít.“ A haldoklás, halál, temetés föltt érzett fájdalmak, gondolatlejtésen vannak kifejezve. — A titkár jelenté, hogy gr. Zichy Géza a társaság alapító közlépét, és hogy ez évben már teljes leend a magyar Shakespeare, miután az utóelőltti kötet a „Sok hűd“ val és „Perikles“-sel Arany László és Lőrinczi L. Zsigmond fordításában sajtó alatt áll („Perikles“-t Szics Dániel is lefordítá, de a bírálók egészen véve jobbnak találták a Lőrinczié); az utóó kötet két szűmüvét: „Cimbelyne“ t és a „Ha vége jó, minden jó“ vigjátékokat Rákosi Jenő és Győry Vilmos fordították; sőt a nagy költő verseire is vállalkoztak már: „Lucretia“-ra és „Venus és Adonis“-ra Lőrinczi L. Zs., a sonettek Szász Károly, Győry Vilmos, Szics Dániel, stb. — A román népdalok magyarra fordított gyűjteményét Vulcanu kültagnak adták át bírálatra, Végül Vadnai Károly két indítványát fogadták el egyhangulag. Egyik az, hogy a társaság bizza meg Győry Vilmost Cervantes „Don Quichotte“-jának lefordításával; másik meg az, hogy a társaság ezután ne — mint eddig — szorosan a Kisfaludy Károly születésnapján tartsa közüléseit, hanem miníg az ahhoz legközelebb eső vasárnapon, miután a közönségből s írói világból ünneppalapon többen érnek rá megjelenni.

— (*Franciaország egyik legnagyobb tudományos társulata.*) a párisi „Société d'Acclimation“ következő sorok fölvetelére kérte föl szerkesztőgúntek: „Tekintve ama minden humanitással és emberjoggal ellenkező eljárás, melylyel az egyesült német hadseregek nem áttalották Páris a legkegyetlenebb erőszakos bombázásnak alávetni, a „Société d'Acclimation“ igazgató-tanácsa a következő határozatot hozta: Mindazon német államok fejedelméi és az illető uralkodó házakhoz tartozó hercegek, kik ezen Franciaország ellen az 1870. és 1871-dik évben vívott háborúban részt vettek, a „Société d'Acclimation“ tagjainak, illetőleg protektorainak hajstromából végkép kitélenedők.“ Jelen határozat okmányok alkjában fog a francia külügyminiszter által az illetőknek kézbesítetni, nemkülömben a kül- és belügyi lapokban közüetetni. A „Société d'Acclimation“ 1871. jan. 27-kén tartott igazgató-tanácsi üléséből. De Quatrefages és Richard (du Cantal) alelnökök, Chatin, Frd. Davin, A. Hennequin, Ch. Wallut, igazgató-tanácsi tagok.“

— (*A kolozsvári muzeumegylet üléi közgyűlése*) febr. 27., 28. és márc. 1-5-ö napjain tartotta. A kolozsvári muzeum pénzügyi viszonyai korán sem valami kedvezők, s hiába fordult segélyért a kormányhoz, s hiába kéri, hogy a kolozsvári országház építési alapjából fenmaradt összeg — mely ugy is közütetekre van szánya — alapokéjéhez csatolassék. A képviselőházban Simay Gergely 10,000 frtnyi évi segélyt indítványozott megszavazni a kolozsvári muzeumnak, de ez összeget aligha megzavazza a ház, miután a pénzügyi bizottság ellenzi. A muzeumegylet 1871-iki költségvetése néhány száz forint deficitet mutat, s ekkép lehetőleg a jótékonyáshoz kell folyamodni. A gyűlés legfontosabb tárgya egyébiránt az volt, hogy az igazgató, Brassai Sámuel lemondott, azonban végre is sikerült rá bírni, hogy helyét ismét elfoglalja.

Színház. (*Új opera.*) A nemzeti színháznál „Az öreg orvos betegéi“ cím alatt egy eredeti vig operát fogadtak el, melyről sok dicséretet mondanak. Szerzője ismeretlen.

A kiadó-hivatal üzenete. Tisza-Ujlakról febr. 18-diki postabélyeggel előzetési pénzt kaptunk fölvéve a „Hazánk“-ra s félve-re „Hetí Postá“-ra. Felbontásnál azonban az előzeté neve elvágatván, a lapot nem tudjuk kinek küldeni. Kérjük tehát a t. előzetét, hogy nevét tudassa.

T A R T A L O M:

Cikkek: „Vauban Sebestyén.“ *Ugron Gáboról.* — „Neh-ráska.“ (Vége.) *Rüzi: Habert Károly.* — „Az emberiség és történetéből.“ — *ei. tól.* — „Elszázszóból.“ *Borostanyi Nándoról.* — „A sevrési sorompónál.“ — „A nép babonáiról.“ *M-i P-é-től.* — „Vegyes közlemények.“ **Hírek:** — **Képek:** Vauban Sebestyén. — Protestáns esküvő Elzászban. — A sevrési sorompónál.

Felelős szerkesztő: Kazár Emil. Szerkesztő társ: **Szokoly Viktor.** Kiadó-tulajdonos: az „Athenaeum.“ A képek **Rusz Károly** műintézetéből valók.

Pest, 1871. Nyomatott az „Athenaeum“ nyomdai és irod. részv. társulat nyomdájában.